

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПІДСТАВ У ВІДМОВІ В ЕКСТРАДИЦІЇ В УКРАЇНУ В КОНТЕКСТІ ПОРУШЕННЯ УМОВ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ТА ПОВОДЖЕННЯ З В'ЯЗНЯМИ

Шаповал Валерій Дмитрович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Німецький Олександр Андрійович

*студент I курсу другого (магістерського) рівня освіти
факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Екстрадиція ймовірних учасників воєнних злочинів в Україні забезпечить принцип невідворотності покарання, а також дозволить отримати нашій країні належну сатисфакцію за вчинені проти неї та її громадян правопорушення, що на сьогодні є безумовно актуальним. Проте, на цьому шляху є низка перепон, які значно ускладнюють міжнародно-правове співробітництво із зазначеного питання.

Так, Верховний суд Фінляндії не надав згоду на екстрадицію в Україну російського бойовика Яна Петровського, більш відомого під іменем Воїслав Торден, та наказав негайно звільнити його [1]. Росіянин підозрюється в участі у терористичній організації згідно розслідування Служби безпеки України. За даними слідства, Ян Петровський у 2014 році воював у складі так званої Диверсійно-штурмової розвідувальної групи «Русич» спільно з терористами «Луганської народної республіки» проти України.

Верховний суд Фінляндії пояснив, що не може надати згоду на видачу Яна Петровського через умови утримання в українських в'язницях. Суд послався на рішення Європейського суду з прав людини, згідно з яким умови в українських в'язницях порушують статтю 3 Європейської конвенції з прав людини [2]. У ній ідеться, що нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що приносить гідність, поведженню або покаранню. Європейський суд з прав

людини визначив як особливу проблему переповненість українських в'язниць і різні матеріальні недоліки закладів позбавлення волі.

На думку Верховного суду Фінляндії, Ян Петровський ризикує бути підданим поведженню, яке суперечить людській гідності, у випадку його екстрадиції в Україну. До речі, наприкінці жовтня цього року Верховний суд Швеції ухвалив аналогічне рішення у справі про екстрадицію особи на підставі умов ув'язнення в Україні.

Верховний суд Фінляндії постановив, що на сьогодні немає підстав для утримання Яна Петровського під вартою для забезпечення його можливої екстрадиції та наказав негайно його звільнити, за умови відсутності інших підстав для утримання.

Варто зазначити, що станом на 31.12.2022 р. кількість місць несвободи системи Мін'юсту складає 147 закладів, із яких: 92 виправні колонії; 30 СІЗО; 20 виправних центрів; 5 виховних колоній. Кількість засуджених й ув'язнених у них нараховує 46386 осіб, із них 1545 жінок і 89 неповнолітніх, 1573 засуджених до довічного позбавлення волі.

У 2022 році Європейський суд з прав людини ухвалив 143 рішення у справах проти України, з яких у 129 визнав, що, зокрема, порушено вимоги статті 3 «Заборона катування» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у зв'язку з нелюдським та/або таким, що принижує гідність, поведженням з огляду на переповненість у камерах, неналежні умови тримання під вартою та ненадання належної медичної допомоги під час тримання під вартою, а також статті 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту», у зв'язку з відсутністю ефективного юридичного засобу захисту особи за такими скаргами.

У 2022 році з Державного бюджету України було виплачено 66029648,27 грн на виплати, пов'язані зі вжиттям заходів щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини, які було ухвалено за результатами розгляду позовів проти України.

Значна кількість справ із категорії порушень стандартів виконання кримінальних покарань, умов утримання під вартою, медичного обслуговування ув'язнених, належного матеріально-технічного забезпечення чинять негативний вплив на міжнародний імідж України, а також викликають надмірне навантаження на державний бюджет і безпосередньо залежать від загальних заходів, які мають уживатися всіма державними органами. Заборона катувань і жорстокого поведження є абсолютною та не передбачає жодних винятків, навіть у надзвичайних ситуаціях і під час дії правового режиму воєнного стану.

У пенітенціарних установах і закладах не дотримуються гідні умови тримання ув'язнених і засуджених, чим порушуються стаття 25 Загальної декларації прав людини [3], частина 1 статті 28 Конституції України, стаття 115 КВК України [4], стаття 11 Закону України «Про

попереднє ув'язнення» [5], правило 13 Мінімальних стандартних правил ООН щодо поводження з в'язнями та пункт 18.1 Європейських пенітенціарних правил [6] у частині дотримання норми площі на одну засуджену або ув'язнену особу, яка в окремих установах є меншою ніж 4 кв. м для засуджених і 2,5 кв. м для ув'язнених осіб.

Така ситуація може призвести до подальших звернень до Європейського суду з прав людини проти України на підставі порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і призначення значних виплат як моральної компенсації за перебування у подібній ситуації.

На порушення статті 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення» нерідко трапляються випадки порушення вимог роздільного тримання ув'язнених і засуджених в установах. Зокрема, засуджений, який неодноразово вчиняв злочин, може утримуватися разом із раніше несудиною особою, що може спричинити конфлікт між утримуваними особами, випадки самоушкодження та вчинення злочинів під час тримання в установах пенітенціарної служби.

На Порушення правил внутрішнього розпорядку пенітенціарних установ, які затверджені постановою Міністерства юстиції від 28.08.2018 р. № 2823/5 [7], днювальні з числа ув'язнених, які відбувають покарання в окремих установах, проживають в умовах карантину, діагностики та розподілу з новоприбулими особами. Ці ув'язнені, крім своїх обов'язків, здійснюють постійне спостереження за новоприбулими особами, нагляд за їхніми діями та дотриманням правил внутрішнього розпорядку дня, що створює значні ризики для новоприбулих в'язнів жорстокого поводження зі сторони інших засуджених. Зазначені факти свідчать про те, що адміністрація установ не здійснює контроль за розміщенням ув'язнених з урахуванням сучасних методів організації належного нагляду та принципів динамічної безпеки, що призводить до порушення права на особисту безпеку.

У приміщеннях, розташованих в основному на першому поверсі слідчих ізоляторів, недостатньо природного освітлення для читання; більшість об'єктів потребують капітального ремонту, так як стіни та стелі є аварійними й укрилися пліснявою від постійної вологості, а сантехнічне обладнання окремих камер фізично зношене, знаходиться в антисанітарних умовах і потребує заміни. У деяких установах проблема доступу до чистої питної води не вирішена, тому ув'язнені споживають воду з централізованої системи водопостачання.

У більшості пенітенціарних установ і закладів порушуються вимоги правил пожежної безпеки. У багатьох камерах розетки, якими користуються ув'язнені, знаходяться в поганому стані, електропроводка оголена, а підключення проводів часто виконується без ізоляції,

що може призвести до враження ув'язнених електричним струмом і створити загрозу життю та здоров'ю ув'язнених і персоналу установ. Як додатковий каральний метод, адміністрації установ у приміщеннях камерного типу (одиначних камерах) і дисциплінарних ізоляторах (карцері) додатково встановили порядок замкнення відкидних ліжок, що не передбачено жодними нормативно-правовими актами, оскільки засуджені позбавлені можливості лежати на ліжку впродовж дня.

Ефективне реагування органами державної влади на зазначені порушення пенітенціарної сфери дозволить забезпечити належні умови тримання під вартою та поведження з в'язнями, а також усунути наявні перепони щодо екстрадиції осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, зокрема військових, в Україні для здійснення над ними правосуддя.

Література:

1. Фінляндія не видасть російського бойовика Україні через умови в українських в'язницях. Європейська правда. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2023/12/8/7175173/> (дата звернення: 13.12.2023).

2. Щорічний звіт про результати діяльності Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2022 році. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/03/31/20230331153828-89.pdf> (дата звернення: 13.12.2023).

3. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 13.12.2023).

4. Кримінально-виконавчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 13.12.2023).

5. Закон України «Про попереднє ув'язнення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text> (дата звернення: 13.12.2023).

6. Європейські пенітенціарні правила. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 13.12.2023).

7. Наказ Мін'юсту від 28.08.2018 № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань». URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/371728__696162 (дата звернення: 13.12.2023).